

нормативних (середньогалузевих) значень або тенденцій значень показників в розрізі видів діяльності; визначення чітких джерел вхідної інформації для здійснення розрахунку показників; формулювання змістового опису суті і призначення кожного показника, порядку його інтерпретації, визначення основних факторів впливу на зміну показника і її наслідків, взаємозв'язків з іншими показниками, і зокрема в розрізі напрямку та сили їх взаємовпливу тощо; використання для підвищення достовірності результатів аналізу фінансового стану підприємства якісних показників його діяльності та показників, що характеризують зовнішнє середовище; адаптованість показників фінансового стану під національні особливості фінансової звітності, врахування змін в її структурі і методиці заповнення в періоді, що аналізується; використання порівняльних даних в розрізі років з врахуванням змін щодо класифікації, методів оцінювання, порядку відображення в обліку і звітності активів, пасивів, доходів і витрат, руху грошових коштів тощо; врахування недоліків і помилок, які існують у формулах визначення показників фінансового стану, що затвердженні різними законодавчо-нормативними актами; використання комплексних факторних моделей з метою визначення впливу факторів на основні показники діяльності та фінансового стану підприємства; використання різних підходів (методик) до аналізу фінансового стану, особливо коли немає однозначності в результатах аналізу різних груп показників тощо. Дотримання цих вимог дасть змогу суттєво підвищити рівень достовірності результатів аналізу фінансового стану та висновків зроблених на їх основі.

Володимир ФАРІОН

Тернопільський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ ЗА МІСЦЯМИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ ТА СФЕРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Організаційну структуру спиртових заводів формують окремі підрозділи (цехи, відділення), які виконують різні функції та по-різному впливають на процес виробництва продукції. Тому керівникам підприємств необхідно розв'язувати комплекс проблем, пов'язаних із правильним розподілом між учасниками цього процесу відповідальності за досягнення намічених результатів і забезпечення дієвого контролю за виконанням завдань.

У зв'язку з цим, виникає потреба передачі частини повноважень керівників вищого рівня щодо прийняття певних рішень на нижчі управлінські рівні. Іншими словами, відбувається перехід до децентралізованої системи управління, яка не завжди позитивно впливає на менеджмент підприємства.

Недоліками децентралізованого процесу управління є як ускладнення процесу координації діяльністю підприємства, так і ймовірність дублювання однакових функцій структурними підрозділами й окремими працівниками, а також, можливість виникнення нездорової внутрішньої конкуренції, збільшення витрат на утримання обслуговуючого персоналу.

Як перевагу децентралізованого управління можна розглядати, насамперед, можливість керівникам вищого рівня зосередитися на розв'язанні лише глобальних, стратегічних проблем розвитку підприємства. Одночасно децентралізація створює умови, необхідні для оперативного прийняття ефективних рішень на відповідних низових рівнях управління, а також дає змогу приймати правильні рішення менеджерам нижчого управлінського рівня, які вже здобули тут відповідну «спеціалізацію», набули певного досвіду управління і добре знають, як можна розв'язати ту чи іншу проблему. Набуті знання дадуть цим менеджерам змогу в майбутньому обійняти найвищі управлінські пости [2, с. 405].

Важливим є те, що децентралізація системи управління допомагає налагодити облік витрат за місцями їх виникнення та сферами відповідальності. Такий облік не є новим і його методику детально описано в працях багатьох як вітчизняних [4; 5], так і зарубіжних [1; 3] учених.

Упровадження системи обліку витрат за місцями виникнення та сферами відповідальності дасть змогу взаємопов'язати діяльність конкретних осіб із їхньою відповідальністю за ті чи інші витрати підприємства. Ефективність такої системи забезпечується лише чітким документуванням і обліком усіх фактів господарського життя у кожному структурному підрозділі підприємства.

Облік витрат на виробництво продукції за місцями їх виникнення дасть спиртовим заводам змогу створити необхідну інформаційну базу для аналізу як фінансових, так і техніко-економічних параметрів виробництва окремих сортів спирту. Оскільки такий аналіз порівняно трудомісткий, то його необхідно максимально автоматизувати, передбачивши потрібну частоту узагальнення облікових даних про споживання ресурсів у кожному відділенні заводу.

Слід також зазначити, що поняття «місце виникнення витрат», «сфера відповідальності» та «центр витрат» не можна ототожнювати. Порівняно з місцем виникнення витрат сфера відповідальності, є як правило, масштабнішою і може складатися з кількох місць виникнення витрат. Наприклад, на спиртових підприємствах до сфери відповідальності «Виробництво» належать місця виникнення витрат у наступних відділеннях: розмольне, розварювальне, бродильне та ректифікаційне.

Тому організація обліку витрат за сферами відповідальності, крім децентралізації управління ними, дасть змогу контролювати формування витрат на всіх рівнях менеджменту, встановлювати винних за виникнення непродуктивних витрат і, зрештою, істотно підвищувати результативність господарювання.

При виділенні сфер відповідальності на спиртових заводах пропонуємо керуватися принципом виробничих функцій, суть якого – у встановленні залежності вартісного виходу кінцевої продукції від використання різних чинників виробництва, конкретних видів ресурсів тощо. Формування сфер відповідальності зумовлене двома факторами: виробничо-господарською діяльністю та специфічною організаційною структурою підприємства.

Чинники виробничо-господарської діяльності підприємств дають змогу найбільш укрупнені, загальні місця виникнення витрат розосередити за такими сферами: постачання предметів праці; виробництва продукції; допоміжного виробництва; обслуговування процесу діяльності; управління підрозділами підприємства та підприємством у цілому; реалізації готової продукції.

Виділені ділянки роботи (сфери) взаємопов'язані між собою й не можуть існувати відокремлено в межах одного заводу. При цьому кожна сфера має специфічні, притаманні лише їй особливості формування витрат. Для прикладу, невиділення сфери відповідальності «Постачання» може призводити до того, що інша сфери відповідальності – «Виробництво» не зможе ефективно здійснювати та контролювати свою роботу, оскільки володітиме первинною інформацією про якість сировини у момент надходження на склад і в момент відпуску у виробництво.

Для забезпечення підзвітності сфер відповідальності необхідна така система обліку, яка б дала змогу збирати, опрацьовувати та передавати керівництву інформацію про результати діяльності кожної сфери, тобто налагодити облік за окремими сферами відповідальності. Останній буде ефективним лише у випадку застосування підприємством натуральних і вартісних норм та нормативів витрат.

Треба погодитися з С. Ф. Головим, що для створення й забезпечення функціонування системи обліку за сферами відповідальності необхідно здійснити комплекс заходів, а саме: визначитись зі складом виконавців робіт із упровадження і ведення такого обліку; скласти бюджет для кожної сфери відповідальності; забезпечити регулярне складання звітності про досягнення запланованих показників; налагодити аналіз причин відхилень, оцінювання виконання показників бюджету та діяльності сфери в цілому [2, с. 407].

Підсумовуючи, слід зазначити, що облік витрат на спиртових заводах за місцями виникнення і сферами відповідальності дасть змогу контролювати рівень витрат на кожній ділянці роботи, поєднати контроль за рівнем витрат і контроль за діяльністю керівництва

певного підрозділу. Це також допоможе одержувати оперативну й достовірну інформацію щодо формування витрат за місцями їх виникнення і сферами відповідальності та, поєднавши її, мати чітку картину про резерви економії, джерела зниження собівартості й установлювати ефективну систему стимулювання осіб, відповідальних за результати роботи

Література

1. *Апчёрч А. Управленческий учет: принципы и практика / А. Апчёрч ; пер. с англ. ; под ред. Я. В. Соколова, И. А. Смирновой. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 952 с.*
2. *Голов С. Ф. Управлінський облік : підруч. / С. Ф. Голов. – 3-тє вид. – К. : Лібра, 2006. – 704 с.*
3. *Друри К. Учет затрат методом стандарт-кост / К. Друри ; пер. с. англ. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 224 с.*
4. *Ластовецький В. О. Виробничо-комерційний облік і внутрішньогосподарська (управлінська) звітність за центрами витрат і відповідальності / В. О. Ластовецький. – Чернівці : Місто, 2003. – 156 с.*
5. *Нападовська Л. В. Управлінський облік : монографія / Л. В. Нападовська. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. – 450 с.*
6. *Пушкар М. С. Розробка систем обліку : навч. посібник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 198 с.*

Людмила ШВЕЦЬ

Тернопільський національний економічний університет

ПИТАННЯ ОБЛІКУ ПЕНСІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

В умовах зростання фінансових можливостей, виробничого потенціалу підприємницьких структур збільшуються шанси формування їхнім менеджментом довготермінових ініціатив, спрямованих на удосконалення соціально-трудова відносин. Одним із видів таких ініціатив є практичне втілення програм виплат працівникам по закінченню їх трудової діяльності, в тому числі пенсійних проектів. Досвід зарубіжних підприємств свідчить про значні переваги як для персоналу, так і для підприємств та держави від проведення пенсійних програм. Такими перевагами для працівників є зростання розмірів пенсійних виплат учасників проектів через накопичення додаткових, порівняно із загальнообов'язковими розмірами внесків на пенсійне забезпечення, сум, що враховують як цільові внески роботодавців, працівників на особові пенсійні рахунки, так і доходи від інвестування тимчасово вільних платежів, призначених для виплати пенсій при досягненні працівником пенсійного віку чи за вислугою років (або при настанні дати початку виплати пільгових пенсій). Для підприємства прерогатива пенсійних реформ полягає у зростанні вартості нематеріальних активів шляхом підвищення іміджу, формування довіри з боку зацікавлених у діяльності бізнесу осіб, зростанні інвестиційної привабливості. Для держави внески вкладників у недержавні пенсійні фонди є потужним джерелом вільних інвестиційних ресурсів, здатних підняти рівень економічного розвитку країни. Тому формування механізму створення пенсійних програм підприємницькими структурами є актуальним завданням сьогодення та прерогативою нашого дослідження.

Існує кілька варіантів створення пенсійних програм:

- перерахунок пенсійних внесків у недержавний пенсійний фонд;
- створення виробничим об'єктом власного корпоративного пенсійного фонду;
- перерахування пенсійних внесків підприємством на банківський депозитний пенсійних рахунок працівників-учасників програми.

Згідно Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» недержавним пенсійним фондом є юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою